

Değişmek ve değiştirilmek üzerine

Müzik kültürlerinin eşit şartlarda bir araya gelmesi, hoşgörölü ve çeşitli bir toplumun yaratılmasında merkezi bir önem taşır.

Taner Akyol

İnsan tüm biriktirdikleri ile birlikte göçer; diliyle, inancıyla, yaşama biçimiyle, geleneği ve göreneğiyle... Kısacası kültürü, kendisine eşlik eder. Kültürün, özellikle kimi toplumlarda en önemli ayaklarından biri olan müzik de doğal olarak bu yolculukta her zaman ön sıralardaki yerini almıştır. İnsan, yeni yaşam alanına, yeni düzenine yerleştikçe çıkınındakileri bazen olduğu gibi bırakarak bazen de geliştirerek ya da bozarak yeninin yaşam dokusuna katar.

1977 yılında doğduğum Bursa'da önce bağlama dersi sonra Bursa Güzel Sanatlar Lisesi'nde keman eğitimi aldım. Bu yıllarda Klasik Batı müziğine, özellikle de besteciliğe ilgim arttı. Çocukluğumdan başlayarak ailenin bir kısmının uzun yıllardır Berlin'de yaşıyor olmasından dolayı lise bitince Berlin'e gelerek sınavlara hazırlanmaya başladım. Musikschule Kreuzberg'de Helmut Zapf ile bestecilik ve teori çalıştım. 1998 yılında Hochschule für Musik Hanns Eisler okulunun bestecilik bölümünü kazanarak Prof. Hanspeter Kyburz'un öğrencisi oldum. Aynı yıl okulun bestecilik yarışmasında öğrenci olarak yaptığım ilk beste Hanns Eisler Bestecilik ödülünü aldı. Yine aynı yıl "Musika Vitale" isimli yarışmada bağlama icramla en iyi solist ödülünü aldım. Böylelikle klasik Batı müziği besteciliği ve bağlama icracısı olarak Berlin'deki profesyonel müzik hayatına adım atmış oldum.

Eğitimim boyunca çok farklı projelerde, çeşitli festival ve kurumlarda besteci ve enstrümantalist olarak yer aldım. Her fırsatta bestelediğim çağdaş müzik eserlerinde bağlamayı kullanmayı tercih ettim. 2002 yılında mezun oldum ve Universität der Künste (UDK)'de Walter Zimmermann'ın "usta öğrenci" sıfatıyla öğrencisi oldum. Besteci, bağlama sanatçılığına ek olarak 2004'te açtığım müzik okulu ta musikatelier'de eğitmen olarak çalışmalarına devam ettim. 2016 yılından beri de UDK'da öğretim görevlisi olarak çalışmaktayım. Çeşitli formlarda albümler kaydettim. Bestelediğim senfonik şarkılar, Yunan diva Maria Farantouri'nin solistliğinde "Maria Farantouri Sings Taner Akyol" adıyla yaklaşık elli ülkede Enja Records tarafından yayınladı.

2010 yılında Berlin Komische Oper'in siparişi üzerine *Ali Baba ve Kırk Haramiler* isimli bir çocuk operası besteledim. Bu eserde de yine bağlama ve Anadolu müziğinden üç enstrüman daha kullandım. Benim için muazzam bir deneyim, opera sanatı içinse dünyada belki de bir ilkti. Yine 2018 yılında Hamburg Elbphilharmonie tarafından siparişi verilen Ensemble Resonanz tarafından icra edilen *Tertele* isimli bir eser besteledim. Bu eserin bağlama ve diğer enstrümanları klasik müzik bestesinde kullanma konusunda en özgürleştiğim eser olduğunu düşünmekteyim.

Başta da dediğim gibi, bir bütün olarak beraberinizde getirdiğiniz kültürü koruma altına almadan yeni yaşam koşullarıyla tekrar değerlendirip güncelle uyumlu hale getirirseniz yabancılik veya göçmenlik kavramlarını bir kenara bırakabilirsiniz. Bu da ancak önyargısız bir biçimde karşılıklı etkileşimle olabilir. Hiçbir kültür birbirinden üstün veya aşağı değildir. Her kültür var olduğu coğrafyanın ihtiyaçları oranında kendi ortamının en gelişkin halini alır ta ki farklı olanla buluşana kadar. Bu bağlamda, ne göçmenler ne de "ev sahipleri" birlikte yaşamının en önemli koşullarından birinin paylaşmak ve karşılıklı etkileşimle gerçekleşeceğini önemini yeterince kavrayamamışlardır. Örneğin, ev sahipleri kültürümüzü öğrenin derken göçmenlerin kendi kültürlerini geliştirmelerinin önünü açma konusunda yeterince cesaretli veya istekli davranmamışlardır. Göçmenlerin kültürüne

ne yazık ki egzotik bir tat gözüyle bakılmış, yüzeysel bir ilgi gösterilmiştir. Göçmenler de iyiniyetli birçok girişimi doğru bir tarzda analiz edip değerlendirmekte yeterlilik gösterememişlerdir.

2000'li yılların başlarında 9-10 yaşlarında olan bir öğrencim, müzik okumak istediğini söyledi. Ben de kendisini Bach Gymnasium'un açık kapı gününe götürdüm. Orada kendisine bağlama çaldırdılar ve birtakım sorular sordular. Çok yetenekli olduğu hemen anlaşıldı. Ona, "senin enstrümanın burada yok, ne çalmak istersin" sorusunu yönelttiler, cevap "gitar" oldu. Tabii bunun gerçek bir tercih olmadığını onlar da anladılar. Öğrencim bağlamaya en yakın gördüğü enstrümanı, müzik okuyabilmek için istemediği halde tercih edecekti! Bu olaydan sonra kafamda "entegrasyon mu asimilasyon mu?" şeklinde sorular oluşmaya başladı. Burada doğmuş, büyümüş bir çocuk neden kendi tercihi olan enstrümanla müzik okuyamıyor? Müzik okumak isteyen birinin sadece mevcut enstrümanlardan birini seçmek zorunda olması bir dayatma, aynı zamanda da entegrasyon kavramının içini boşaltmak değil midir? Bağlama veya başka bir enstrümanla örneğin Bach Gymnasium gibi okullarda daha küçük yaşlarda eğitim alma imkanı olsa, hem kendisine ait olanı hem de yaşadığı yerin müzik bilimini öğrenerek birlikte yaşama kültürüne katkı sunabilme fırsatı doğmuş olmaz mı? Sorular çoğaltılabilir...

Bach Gymnasium'un müdürü, bağlama bölümüne aslında sıcak baktıklarını fakat Hanns Eisler'de olmayan bir enstrümana bölüm açamayacaklarını söyledi. Bunun üzerine öğrenim gördüğüm Hanns Eisler'in dekanıyla bir görüşme yaptım fakat olumlu bir sonuç çıkmadı. Ve böylece bu konuyla daha yoğun ilgilenmeye başladım. Meclisteki Türkiye kökenli milletvekilleri, çeşitli sanat insiyatifleri ve kurumlarla görüşmelerim oldu. Bunları yaparken düşüncelerimi destekleyen Prof. Joel Betton hep yanımda oldu. Eğer bir başarıdan söz edilecekse en büyük pay tereddütsüz Prof. Joel Betton'a düşer.

Geride bıraktığımız yıllarda çok önemli gelişmeler de yaşanmıştır. En başta Almanya'nın en köklü müzik etkinliklerinden ve 1964 yılından beri her yıl yapılmakta olan "Jugend musiziert" (Gençler müzik yapıyor) yarışmalarında uzun yıllardır bağlamaya yer verilmesini anmadan geçmemek lazım. Çeşitli ülkelerin en çok da Alman bestecilerin bağlamaya eserler yazmış olmaları da önemsenmelidir. Örneğin 2007 yılında Brandenburgischer Verein Neue Musik e.V. isimli çağdaş müzik vakfının açmış olduğu bestecilik yarışmasında bağlama solist enstrüman olarak belirlenmişti, bu dünyada bir ilkti.

Bir başka önemli gelişme ise, her yıl bir enstrümanı yılın enstrümanı ilan eden Berlin Müzik Konseyi'nin 2013 yılında bağlamayı yılın enstrümanı olarak seçmesiydi. Yılın enstrümanı bağlama kapsamında azımsayamayacağımız kadar çok etkinlik yapıldı. İlki İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Konservatuvarı çatısı altında yapılan 1. Uluslararası Bağlama Sempozyumunun, ikincisi bağlama yılı etkinlikleri kapsamında UDK'da yapılmıştır. Türkiye ve Avrupa'dan sanatçı ve eğitimciler yaklaşık bir hafta süren bu sempozyuma konuşmacı ve eğitimci olarak katılmalarının yanında konserler de vererek katkı sunmuşlardır. Ayrıca yılın enstrümanı kapsamında, Berlin'de yaklaşık üç bin civarında kişinin bağlamayla ilgili olduğu ve Berlin'de bağlama çalanların bir yıl önceki yılın enstrümanı fagot çalanlardan daha çok olduğu saptanmıştır.

Tüm andığımız ve anmadığımız gelişmelerin vardığı en önemli aşama ise Berlin açısından UDK'nın müzik öğretmenliği bölümünde bağlamaya yer vermesidir. Artık müzik öğretmenliği bölümünde okumak isteyen herkes bağlamayı ana enstrüman olarak seçme imkanına sahiptir. Bunun çok iyi bir gelişme olduğu kesin, fakat kuşkusuz geliştirilmelidir.

Sonuç olarak kendi deneyimlerimden yola çıkarak tüm yazı boyunca tartışmaya çalıştığım konular

60 yılı geçmiş birlikte yaşam tecrübeseine göre çok da yeterli gelişmeler değildir. Kültürler arasındaki karşılıklı etkileşimin bu kadar uzun zamana yayılmasının ve henüz çok da yol alınamamasının sebeplerinden en önemlisi belki de önyargılar. Örneğin, bir konser sonrası benimle yapılan bir gazete röportajında “Mziğinizin türü nedir?” sorusuna karşılık yönelttiğim “Orkestranın önünde oturan solist bağlama yerine mandolin alıyor olsaydı ve şarkıları Türkçe değil de İtalyanca söyleseydi ne düşünürdünüz?” soruma yaklaşık bir dakika sonra aldığım cevap, “zr dilerim, tabii ki klasik müzik” oldu. Bu da gösteriyor ki birçok insan maalesef müziği kimlikler üzerinden dinliyor.

Yazımı bir öneriyle bitirmek istiyorum:

Eğitim, Bach Gymnasium gibi müzik ağırlıklı okullardan başlamalı. Bu okullarda olmayan ama talep edilen enstrümanların bölümleri hem bu okullarda hem de ilgili üniversitelerde olmalı. Sadece enstrüman değil enstrümanın müziğinin teori dersleri de olmalı. Bu teori derslerine sadece o enstrümanı alanlar değil kompozisyon öğrencileri başta olmak üzere diğer öğrenciler de ilgi duyacaktır. Böylesi bir çalışmanın yıllar sonra sonuçları alınmaya başlandığında ortaya bağlama alan ama yanı sıra piyano da alabilen hem makam müziğini hem de armoni müziğini bilen müzisyenler yetişmiş olacaktır. Muhtemelen de bu müzisyenler sadece Türkiyeliler olmayacaktır. En önemlisi de Avrupa müzik kültürüne belki 3-4 yeni enstrüman kazandırarak zenginlik ve çok renklilik katacaktır.